

Una obra de fe col·lectiva

El dia 27 d'abril Montserrat celebrarà el cinquantenari de l'entronització de la seva Mare de Déu. Vuit segles d'existència contempen la imatge més venerada del Principat, però en fa mig que els catalans van construir un tron de plata a la seva patrona, en la primera afirmació de catalanisme des de la fi de la guerra del 36.

L'origen i l'autor de la imatge de Montserrat continuen essent un misteri. Per les característiques tècniques de l'escultura, una bellíssima peça romànica de noranta centímetres d'alt per trenta-cinc d'ample, tallada en fusta incorrupta, els historiadors la situen cap a la darrera del segle XII o començament del XIII. El primer esment de la imatge, el trobem, segons F. P. Verrié, l'any 1327, al *Libre Vermell*. És una imatge de tipus majestat occidental, hereva de les *Panàgia* o *Theótokos* bizantines.

Tant la Mare com l'Infant són negres de rostre. El pare Josep de Calassanç Laplana, director dels museus de Montserrat, explica que el color negre actual és resultat de la pintura d'aquest color aplicada al rostre i a les mans de totes dues figures, operació feta durant la restauració de la talla, el segle passat. Però la talla ja presentava abans el to de pell que ha arribat fins als nostres dies. A mitjan segle XVI un viatger portuguès que va ser a Montserrat descriu la Mare de Déu destacant-ne "el color morè i els ulls, molt vius i preciosos". La hipòtesi més generalitzada per a explicar aquest fenomen és l'enfosquiment progressiu de la Madona a conseqüència del fum dels ciris que cremaven a l'antiga es-

glesiola de Montserrat. Alguna altra teoria apunta la possibilitat d'una reacció química del vernís de les mans i de la cara de la imatge. De marededéus negres, freqüents a França i a l'Europa central, trobem, dins el Principat, la del Tura d'Olot (Garrotxa) o la de Núria (Ripollès). Segons Celi-

Avui dia la Moreneta congrega milers de fidels de tot el món. Diversos punts dels cinc continents li reten homenatge.

na Llaràs i Uson, autora d'un article sobre Montserrat a l'obra *Catalunya Romànica* (Enciclopèdia Catalana), les imatges de les marededéus negres pertanyien a rutes de pelegrinatge medieval i totes tenien una estreta relació amb abadies benedictines, cistercenques o cases de templers.

Avui dia la Moreneta, nom amb què es coneguda afectuosament la Mare de Déu de Montserrat,

congrega milers de fidels de tot el món. Diversos punts dels cinc continents (Nova York, Buenos Aires, Moscou, Bombai, Tòquio o l'Havana en són exemples) reten culte a la imatge del santuari nacional de Catalunya gràcies als 250 centres que la Confraria de la Mare de Déu de Montserrat té repartits per tot el planeta.

Crònica d'una devoció. La història de Madona de Montserrat va estretament lligada a la història de Catalunya. L'any 1025 l'abat Oliba de Ripoll funda el monestir a la muntanya que s'alça sobre la població de Monistrol de Montserrat (Bages). A final del segle XII o començament del XIII una nova església es converteix en centre de veneració de la imatge d'una Verge a la qual, segons documents escrits per pelegrins i trobadors, s'atribueixen efectes miraculosos. Hi ha una antiga llegenda popular que en narra la troballa per uns pastors de la contrada gràcies a la llum resplendent que sortia

ARXIU

Occitània i, posteriorment, Amèrica, gràcies als missioners i descobridors del Nou Continent. Actualment la Moreneta és la patrona de la ciutat de Santos (Brasil), i a Rio de Janeiro hi ha l'abadia de Nossa Senhora de Montserrat, en honor de Bernat Boïl, vicari apostòlic i antic ermità de la muntanya serrada, el primer que va parlar de les meravelles de la Verge a l'altre costat de l'Atlàntic.

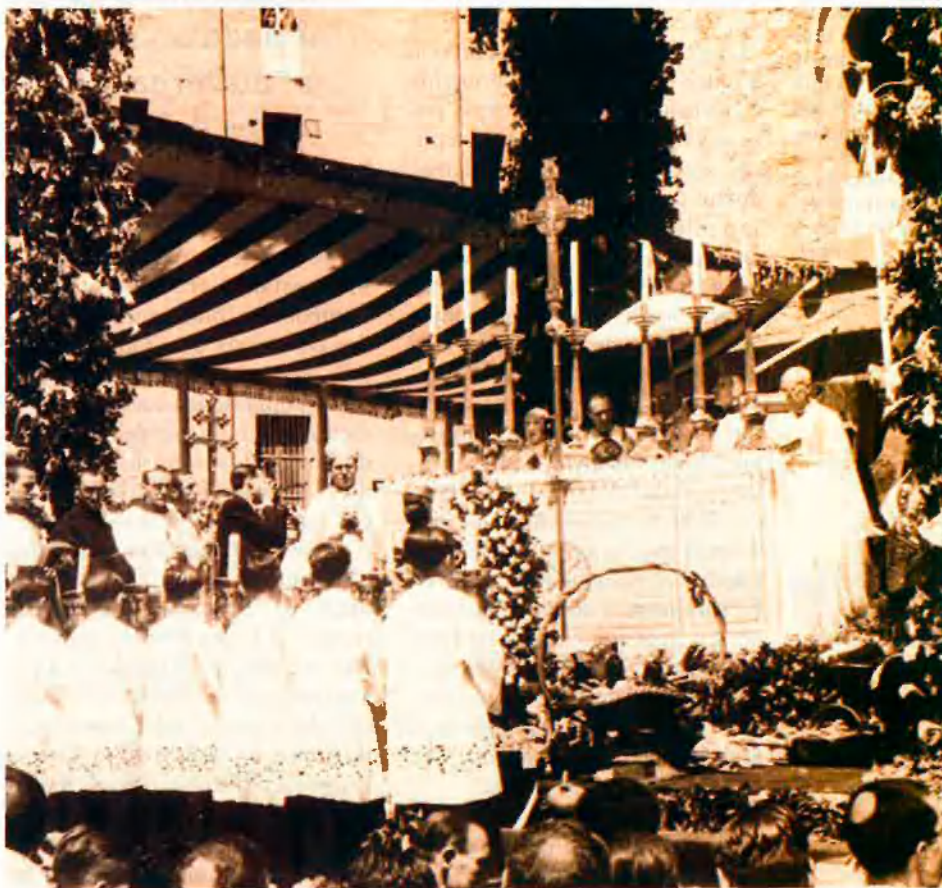
El mes de juliol del 1599, set anys després d'acabada la construcció de la nova església —la basílica actual—, la imatge hi és solemnement traslladada en presència del rei Felip III. El canvi d'emplaçament suscità una viva polèmica entre els monjos, perquè els més vells no volien que la imatge es mogués de l'antic estatge: argumentaven que era allí on havia obrat grans prodigis i que la sumptuositat de la nova estada podia merèixer un càstig diví a l'abadia. La veritat és que les aglomeracions de pelegrins a la mal ventilada església feien de

L'abadia de Montserrat, el 27 d'abril de 1947, es va omplir de milers de persones que van assistir a la festa d'entronització. El pare abat i el legat pontifici, el cardenal de Tarragona, Manuel Arce Ochoterna, (baix) van col·locar la sagrada imatge al tron.

ARXIU

d'una cova situada en un cingle sobre el riu Llobregat. Els pastors van fer-ho saber als amos i aquests al capellà de Monistrol, el qual ho comunicà al bisbe de Vic, que va encapçalar una comitiva fins al lloc del fet. Un cop a l'indret d'on continuava eixint la resplendor acompanyada de cants celestials, van descobrir, entre la fullaraca, la imatge de la Mare amb el Nen Jesús. La'n van treure amb la intenció de dur-la a Manresa, però aleshores van quedar tots paralitzats, sense poder avançar. El bisbe va interpretar que la Mare de Déu volia estar-se allà i manà d'edificar-hi una capella.

El coneixement dels prodigis de la Mare de Déu de Montserrat ben aviat ultrapassa les fronteres i és coneguda als altres regnes peninsulars. Amb l'expansió catalano-aragonesa per la Mediterrània la devoció montserratina penetra a Itàlia, país que tingué prop de dues-centes capelles i altars en honor seu, l'Europa central, els Països Baixos, França,

MONTSERRAT

27 ABRIL 1947

Montserrat, símbol religiós i patriòtic, va ser un dels pocs refugis de catalanitat que el franquisme va permetre. En 1947, la identitat nacional del país no s'havia mort.

la construcció d'un nou centre més una realitat pràctica que no pas un caprici.

L'any 1680 els ducs de Cardona ofereixen un tron de plata brunyida a la Madona Bruna. Al cap d'onze anys, el 1691, la imatge va poder ser rescatada de les flames durant un incendi a l'altar major. Ja a principi del segle passat, durant la Guerra del Francès (1808-1814), i davant l'amenaça de les tropes napoleòniques, els monjos han de fugir de l'abadia en més d'una ocasió enduent-se'n sempre la santa imatge. El 23 de juliol de 1811 l'ermità de Sant Dimes, Maur Picanyol, amaga la talla sagrada al buit d'una petita escala de la seva ermita. Dos dies després els francesos saquejaven i destruïen el santuari i mutilaven bàrbarament la còpia de la imatge. La llegenda explica que dos soldats francesos van voler penjar la Moreneta a un arbre, però que l'un d'ells va caure daltabaix d'un barranc i es va matar i que l'altre va fugir horroritzat.

Aprofitant una època d'una certa tranquil·litat, durant els mesos de gener i febrer del 1812, els

monjos restauren la malmesa imatge. No és fins el setembre del 1817 que la talla original torna al temple, col·locada en un retaule provisional de fusta. Durant el trienni liberal, entre el 1820 i el 1823, la Moreneta abandona de bell nou la muntanya serrada per ordre governamental. Amb el pretext de defensar-la de possibles robatoris dels absolutistes la traslladen a Barcelona, on s'estarà nou dies a la catedral de la ciutat i un any i mig a l'església de Sant Miquel.

El 1835, i per causa d'una revolta antireligiosa, sobrevé l'exclaustració i dispersió de la comunitat benedictina de Montserrat. Del 1835 al 1844 la Moreneta és confiada, en absolut secret,

Del 1835 al 1844, per causa d'una revolta antireligiosa, la Moreneta és confiada en secret a Pau Jorba, un pagès del Bruc.

a Pau Jorba, un pagès del Bruc. Mentrestant, el monjo Josep Campderròs roman sol al monestir i construeix un altaret al cambril, damunt el qual col·loca una petita còpia de la imatge, perquè alguns fidels hi acudeixin clandestinament a retre-li culte. El dia 7 de setembre de 1844, i un cop represa l'activitat del santuari, Madona Bruna torna al cambril major. És clar que abans el bisbe de Barcelona hagué de recórrer a l'abat Blanch, exiliat a Palerm, perquè ningú no sabia on era amagada la talla. Difícilment els alts càrrecs eclesiàstics podien pensar que fos un pagès l'home a qui l'abat Blanch havia confiat la santa imatge.

L'11 de setembre de 1881 té lloc la coronació canònica de la

Mare de Déu de Montserrat i la proclamació pontifícia del seu patronatge sobre Catalunya, concessió atorgada pel papa Lleó XIII. En la cerimònia monsenyor Nussi, en nom del papa, coronà Madona Bruna, patrona i reina dels catalans. Participaren en aquests actes els membres de la Joventut Catòlica, que feren l'ofrena del ceptre, i els poetes Manuel Milà i Fontanals, Jacint Verdaguer, Marià Aguiló i Joaquim Rubió i Ors, que elaboraren la *Corona Poètica a la Mare de Déu de Montserrat*.

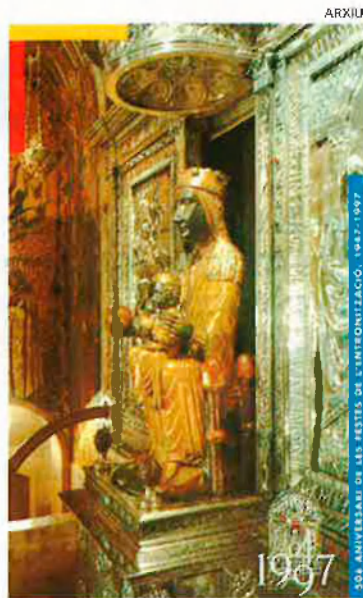
El 1931 se celebrà el cinquantenari de la coronació de la imatge amb un seguit de festes secundades per bisbes i fidels, que començaren el 27 d'abril i culminaren el 8 de setembre, dia en què el cardenal de Tarragona, Vidal i Barraquer, hi celebrà un pontifical. Però la guerra civil va obligar els monjos a substituir la imatge per una còpia i a amagar l'original en un buit a terra de l'actual hosteria del monestir, on s'estigué fins el mes de febrer de 1939. El 7 de setembre d'aquest any la imatge, des de llavors sense els vestits postissos, passa a l'altar major.

L'entronització. Una obra de fe col·lectiva. El setembre del 1944, i coincidint amb el centenari de la reposició de la imatge, s'obre una subscripció popular per a oferir un tron a la Mare de Déu. El març de 1946 es constitueix la Comissió Abat Oliba amb l'objectiu de canalitzar tots els esforços per a la celebració de l'entronització, festivitat que havia de tenir lloc l'any següent. Aquesta comissió, inspirada pel pare Adalbert Franquesa i assumida per l'abat Aureli Maria Escarré, era presidida per Fèlix Escalas i dirigida per Fèlix Millet i Maristany i Josep Benet i Morrell. La Comissió Abat Oliba va dur a terme una intensa campanya per convocar persones de totes les comarques sense tenir en compte les tendències polítiques de ningú, com indica una de les circulars: "Ningú no ha d'ésser exclòs d'aquesta festa de família,

pensi com pensi, a menys que ell mateix se n'excloués per odi als seus germans o per desamor a la seva Mare". Per aglutinar el màxim nombre possible de catalans, ja fos a títol individual o col·lectiu, es realitzaren una sèrie de conferències i s'enviaren circulars (cent mil cartes i tres milions d'estampes) amb l'ús de la llengua catalana com a denominador comú, un fet que no succeïa des del 1939. Però el desvetllament religiós i cívic de Catalunya va topar amb obstacles i prohibicions oficials. No foren autoritzades, per exemple, la propaganda radiofònica en català ni la publicació del periòdic *La Veu de Montserrat*.

La realització del nou tron, dirigida per l'arquitecte Francesc Folguera, va ser obra dels artistes Sunyer, Soler-Cabot, Serrahima i Mostany-Llopart. El pintor Josep Obiols i l'argenter Capdevila també participaren en la construcció del seient reial. Des d'aleshores la talla és protegida per una urna de vidre, i és visitable de tots aquells qui li vulguin oferir devoció i respecte.

Commemoracions significatives. El 27 d'abril de 1947 arriba la Festa Solemne de l'entronització. Les places del santuari i els camins que menen a la basílica (Sant Miquel, Cova de Fra Garí, escales del funicular de Sant Joan...) oferien un magnífic aspecte, amb més de cent mil persones vingudes de tots els Països Cata-

lans. Es va celebrar una processó que va conduir la Moreneta fins al nou tron, on el pare abat i el legat pontifici, el cardenal de Tarragona, Manuel Arce Ochoterna, van col·locar la sagrada imatge al tron. En aquell moment, segons les cròniques de l'època, les campanes van repicar per tot Montserrat, la multitud va entonar cants, visques i ovacions, mentre es deixaven anar dos mil cinc-cents coloms coincidint amb una pluja de flors des dels balcons del santuari. Un espectacle espiritual i visual per a celebrar l'entronització d'un símbol propi, senyal inequívoc que la identitat nacional del país no s'havia mort. Joan Maragall havia dit, anys enrere, que "Montserrat és el miracle català".

El 1956, coincidint amb els setanta-cinc anys de la coronació de la Mare de Déu de Montserrat, alguns dels millors escriptors catalans del moment van confeigir la *Corona Literària a la Mare de Déu de Montserrat*. I el 1982, un any després de les festes del centenari, la imatge va rebre la visita del papa Joan Pau II. Aquests últims anys la Moreneta ha estat visitada per un elevat nombre de pelegrins i turistes que resten admirats de la majestuositat geològica que presenta la muntanya i de la història i l'emotivitat que s'amaga dintre seu. El nombre de visitants ha anat augmentat espectacularment: a principi de segle pujaven a Montserrat unes trenta mil persones per any; l'any 1986 eren un milió i mig, i deu anys després, el 1996, la xifra ja era de dos milions i mig.

Els dies 26 i 27 d'abril d'enguany tindrà lloc una nova i emotiva efemèride: el cinquantenari de l'entronització. Tot i el pas del temps, la Patrona de Catalunya continua essent el gran referent espiritual i religiós del país. Josep Pla, a *Guia de Catalunya*, deia de Montserrat que era "el centre de la sensibilitat religiosa d'un país posat en un marc únic, en un marc que no s'assembla a cap altre, singularíssim. Montserrat ha estat, és i serà sempre un lloc únic pels segles dels segles".

Jordi Finestres

El cartell del cinquantenari. Tot i el pas del temps, la Patrona de Catalunya continua essent el gran referent espiritual i religiós del Principat.

Massa casualitats

Vicent Marçà

La banyera de Jaume perd aigua i l'endemà hi ha inundacions. Una nit es cala foc a la paella i hores més tard un incendi crema una fàbrica. Quan descarrila el seu tren elèctric un tren de veritat també se n'ix de la via. Massa coincidències per a continuar tranquil.

Edicions del Bullent
"Estrella de mar", 11

Contes de la Costera

Miquel Juan Garcia
Pascual Pastor Codoner

Amb *Els contes de la Costera*, t'acostaràs al coneixement d'una de les comarques més riques en històries de la nostra comunitat. Fets reals són embolcallats de somnis per fer arribar el lector a un món entre el que és i el que no és.

Denes 10 Editorial
"Contes de tots", 2

Un lloro de pel·lícula

Joaquim Carbó

Un lloro que acaba d'interpretar un paper en una pel·lícula de pirates es troba sense faena. I va anar a parar a l'entrada d'un bar on la gent s'atura per a sentir-lo renegar.

Dibuixos de Paco Giménez

Tàndem
"La bicicleta negra", 13